

Branje, molčanje in izgubljanje besed

ALENKA PUHAR

Trinajstega novembra 2025 je Igor Omerza predstavil svoji knjigi, posvečeni Delu: Temna stran Dela in Svetla stran Dela. Minili so štirje meseci. V vsem tem času časopis, o katerem knjigi govorita, ni našel volje, da bi knjigama posvetil kakšno vrstico prostora. Objavili niso niti vesti, da sta knjigi izšli, čeprav imata ime njihovega časopisa v naslovu. Seveda časopis izidu ni posvetili tudi bolj tehtne ali zajetne pozornosti. Tisoč strani obsežno delo, v katerem nastopajo največje zvezde iz uredniškega in pisateljskega kroga nekoč osrednjega slovenskega časopisa, se naslednikom sploh ne zdi vredno branja in omenjanja. Jasno, razlogi so precej mučni, da ne rečem umazani. Igor Omerza je po več letih dela pokazal, da je bil cvet Delovih vodilnih ljudi in najbolj znanih novinarjev pogreznjen v ovaduške posle, v bolj ali manj grdo pajdaštvo s

politično policijo. Zakaj? Mogoče iz prepričanja, da gre pri projektu komunistične partije za tako vzvišene cilje, da so opravičljive vsake nizkosti. Mogoče zaradi utiranja kariernih poti ali zaradi številnih materialnih ugodnosti in privilegijev, ki obstajajo kljub polomu komunizma ali socializma, vsaj za tiste bolj spretno ... No, uredništvu Dela se ne zdi vredno o tem ničesar reči, nikogar povabiti k besedi, nikogar nič vprašati. Kaj bi človek rekel? Mogoče: zlata medalja za strahopetnost!

Štirje meseci molka so se ujeli s predvolilnim časom in z uvedbo dneva branja. V kampanjo, ki si prizadeva za to, da bi se bolj zavedali pomena branja, da bi več brali, raje kupovali knjige in si jih pogosteje izposojali, se je Delo vključilo z mogočno prilogo, prepolno visokodonečih stavkov branju na čast. Izvedeli smo, da branje ni luksuz, da je branje most, preko katerega si stopamo naproti, da bo šla demokracija »v franže«, če ne bomo brali knjig (in časopisa Delo?!), lahko smo prebrali Manifest o branju za 21. stoletje ... Ah,

V kampanjo, ki si prizadeva za to, da bi se bolj zavedali pomena branja, da bi več brali, raje kupovali knjige in si jih pogosteje izposojali, se je Delo vključilo z mogočno prilogo, prepolno visokodonečih stavkov branju na čast.

branje je bojda naša skupna odgovornost in je tudi javna vrednota, kulturni kapital, družbena infrastruktura ... Ah, res, torta z dvojno porcijo smetane ... Saj bi človeka zlahka zaneslo, da bi takim besedam namenil aplavz,

ko ne bi imel grenkih izkušenj z izborom knjig, ki jih časopis sicer ocenjuje, priporoča ali vsaj omenja. »Že tedaj ste zapisali, da številne študije opozarjajo na soodvisnost med knjižnim branjem, širino in globino besedišča ter sposobnostjo kritičnega in analitičnega mišljenja.« Ob tej povedi se mi je vtihotapila misel: Mogoče bi se pa sposobnost kritičnega in analitičnega mišljenja urednikov Dela popravila, če bi prebrali vsaj del tega, kar je objavljeno v Temni ali Svetli strani Dela? Zagovarjajmo pozitivne učinke branja in uvedimo bralno značko za novinarje! Predlagam, da bi morali prebrati in narediti obnovo dveh ali treh knjig, ki so kritične do sodobnega novinarstva. Na podlagi dolgoletnih izkušenj se da reči, da Delo obvlada umetnost ignoriranja nekaterih avtorjev in tem, obenem pa izraža izrazito naklonjenosti nekaterim avtorjem ali izbrancem.

Z branjem in visoko zavihanim nosom je tesno povezan tudi projekt Katedrala svobode, ki je leta 2024 organiziral intelektualce, da so razmislili, kako in kaj se s Slovenijo dogaja, to pa spravili v tekočo in artikulirano formo. S tehtnimi članki se jih je odzvalo 76. Leta 2025 je Katedrala Svobode kot rezultat prizadevanj izdala knjigo Soglasje za zgodovinski trenutek. Mogočna knjiga ima 860 strani. Kakšnega velikega zanimanja zanjo ni bilo. Avgusta leta 2026 smo objavili kratko izjavo: »V kontekstu zaskrbljujočih dejavnosti sedanje slovenske vlade želimo ponovno poudariti trdno in trajno navezanost slovenskega naroda na vrednote in institucije Zahoda. Slovenska nacionalna identiteta je bila, razen v obdobju med letoma 1945 in 1990, utemeljena na tradicijah Zahoda. Od padca komunizma in po osamosvojitvi je bila Slovenija utemeljena na močni zavezanosti demokraciji,

Prav zanimivo, da je Delo napovedalo podporo branju s celostranskim naslovom »Branje kot most, po katerem stopamo drug k drugemu«. Ali je mogoče, da se delajo norca iz nas? Ali je mogoče, tovariši, da smo mi vsi voli?!

osebni svobodi, vladavini prava, prostotržnemu gospodarstvu in učinkovitemu multilateralizmu.« Z mislijo na bližajoče se volitve, ki bi popravile brezupno škodljive ukrepe vlade, je bila izjava dovolj kratka, da ni povzročila bralske panike, tako da je hitro naletela na odzive. V Dnevniku se je oglašil mož, ki je bil prepričan, da so avtorji sadistični privrženci zaplinjanja, za povrh pa še moralni iztirjenci, kot da bi se nagi postavili v izložbo Fotopuba. Delo pa je našlo prostor za dva svoja priljubljena avtorja, ki sta se družno napajala pri stilsko izvirnem modelu in se zatekla k staromodnemu izrazu cvetober, da bi se že na začetku sarkastično ločila od avtorjev izjave. Po mnenju pikre gospe gre za »cvetober slovenske desnice, ki se vedno bolj pogreza v desni neoliberalni fundamentalizem«; zaznala je tudi, da nas je natrenirala ameriška CIA. To je v Delu čisto sprejemljiva trditev, čeprav ni z

ničemer podprta – v nasprotju z množico listov, ki dokazujejo, da so se številni vodilni ljudje Dela izšolali v udbovskih metodah. Po mnenju pikrega gospoda pa »o vrednotah Zahoda, najsi je to evropski del, ki podpira genocid v Gazi, ali ameriški, ki ga z orožjem omogoča, ne kaže izgubljati besed. Če je to ideal Katedrala svobode, si ni težko predstavljati življenja v njej. Še najbližje se zdi mračnjaštvo srednjeveške inkvizicije.« Avtor je sicer znan po tem, da je zgroženo primerjal globe kolesarjem z množičnim pobijanjem. Kot odgovor na to brezumno pisarijo sta bila poslana dva ugovora – vsaj meni sta znana dva, morda jih je bilo še kaj več –, a Delo nekako ni našlo prostora, volje ali naklonjenosti za objavo. Očitno gre za zadeve, o katerih ne kaže izgubljati besed – ne pri branju, ne pri pisanju.

Najnovejše dejanje je bolj komično. Na začetku marca so se po Sloveniji pojavili propagandni panoji, na katerih stojita dva po kmečko opravljena možaka, ki modrujeta, da je zdaj treba paziti, kaj govorimo, ker imamo svobodo. »V svobodi nikoli ne veš ... Lahko te zaprejo za eno napačno besedo, za kos mesa ...« Šlo je torej za posmehljivo opozorilo

glede stranke, ki si je nadela ime Svoboda, a si je v štirih letih obstoja ustvarila sloves foruma, ki si svobodo razlaga nekoliko presenetljivo – po svoje. Že na začetku se je odločno zo-

Alenka Puhar je novinarka, publicistka in prevajalka, ki je s svojim delom zaznamovala področje človekovih pravic in raziskovanja zamolčane zgodovine.

Ena najboljših klasičnih likovnih upodobitev volilne farse, ki pokaže, da volitve pogosto niso tempelj demokracije, ampak vaški sejmi nečimrnosti in interesa.

nah sprožal največ smeha in je skorajda ponarodel. Seveda se je sprožila tudi živahna komentatorska dejavnost na omrežju X – tako za kot proti. Nič čudnega, da se je med pristaši Svobode in koalicijskih partnerk v vladi – gre za tako imenovano levo politič-

no stran, ki se ima za zvezdo vodnico v napredni svet – oglasilo hudo zgražanje nad nesramnostjo tako imenovane desnice. Ker se je to začelo odvijati prav na novo uvedeni dan branja (5. marec), se mi zdi smiselno postaviti nekaj vprašanj o branju pomnjenju prebranega, emocionalnem in kognitivnem odzivu na prebrano, zmožnosti citiranja, rabi prebranega za razumevanje življenjskih situacij ... Če je »Ministrstvo za kulturo z razglasitvijo nacionalnega dneva branja odločneje stopilo na pot ukvarjanja s problemom,« ki se mu reče čedalje manjše zanimanje mladih za branje, kot je 28. februarja 2026 naznanilo Delo, potem bi moralo to ministrstvo vzeti v bran to predvolilno potezo. Spomnila nas je namreč na duhovit stavek iz nekoč silno popularne igre. Dala nam je vedeti, da se v literaturi skriva precej pametnega, celo iskrivega. Da je vredno brati. Da je vredno nava-
jati. Da si ljudje od nekdaj pomagajo s citiranjem ko v stiski ali zadregi iščejo besede, potem pa v starih ali celo prastarih tekstih odkrijejo nekaj tako rekoč sodobnega, nekaj, kar izraža njihovo trenutno doživljanje, mišljenje, občutenje ... Prav zanimivo, da je Delo napovedalo podporo branju s celostranskim naslovom »Branje kot most, po katerem stopamo drug k drugemu«. Ali je mogoče, da se delajo norca iz nas? Ali je mogoče, tovariši, da smo mi vsi voli?!